

Om nooit te vergeten!

door

A. C. Monster
Hoofd ener school

UITGEVERSBEDRIJF EDECEA — HOORN

2

OM NOOIT TE VERGETEN

Vrijheid

O, vrij te zijn, de nieuwe vrijheid eten
Met grage beten, als van gul, goed brood,
De vrijheid drinken, drinken en vergeten
Het schroeien van dien dorst, zoo brandend groot.
Weer wakker worden en de oogen open,
Zich te bezinnen: ja, het is voorbij!

En 's avonds door verlichte straten loopen,
Niet langer tastend, maar weer fier en vrij.
Niet langer luisteren met gesloten deuren,
Naar sterke troost van 't vechtend Engeland.

En geen geschriften lezen en verscheuren,
Geen Duitsche leugens lezen in verduitschte krant
Geen kamp meer en geen celstraf voor de sterken,
Voor wie er zeggen durfde, wat hij dacht.

Weer met de Joden samen mogen werken
En niet meer bukken in der schoften macht.
Geen vette Duitschers meer, die pakjes sjouwen,
Geen Gestapo beluisterend elk gesprek,
Geen hakenkruizen meer op groene mouwen,
Noch van de vreemde vlag de vuile plek.

O, vrij te zijn, o vreugde ongemeten,
Van eigen land en eigen volk alleen,
Elkaar in d'oogen zien en woordloos weten:
„Wij droegen 't samen en zoo zijn wij één!”

Maar als ik leven mag tot de bevrijding
En juichen op het overwinningfeest,
God, doe mij dan dit weten: wat voorbijging
Aan nood en leed is niet vergeefs geweest.

Laat hier een volk herrijzen, wijzer, schooner
Dan toen het neerdaald' in het doodsgebied,
Dat van Uw aard opnieuw een vrij bewoner
Staag naar de kim van Uw volcinding ziet!

Uit het Geuzen-liedboek anno 1943

Het begin

Plotseling kwam het...
Vrijdagmorgen, de tiende Mei 1940.
In de vroege morgen rennen de mensen, half gekleed en met verschrikte gezichten, hun huizen uit.
Vliegmachines ronken in groepen over ons heen.
Bommen regenen neer en slaan gaten in huizen en wegen.
De mensen staan in stomme groepen en wijzen naar de ijle lucht...

* * *

Iets, dat lang bedreigd had te zullen komen, was er nu.
Plotseling.
Gruwelijk.
Lange tijd al was er vrees geweest. De grote landen om ons heen voerden oorlog: Duitsland en Frankrijk en Engeland.
Zou dit kleine land, een klein scheepje midden in een zee van oorlog en geweld, rustig kunnen blijven liggen? Of zou het worden losgerukt van zijn ankers en door schuimgekopte golven worden gesleurd en geslingerd naar het welgevalen van water en winden?
Nú was het zover...
De bange vrees was nu geen vréés meer.
We hoorden de dreunende bominslagen...
We zagen de dood en verderf zaaiende vliegtuigen over ons gaan...
De wrede werkelijkheid drong zich aan ons op, onweerstaanbaar.

* * *

„Oorlog“... zeiden de mensen, 's morgens om vier uur op de straten.
Met sombere blik keken ze elkaar aan.
„Het zijn Duitsers!“ beweerden enkelen.
„Wat zegt de radio?“ vroeg iemand.
Dichtbij barst een granaat en doodt een man die juist zijn huis verlaat.
Ontzetting valt over ons...
De burens dragen hem weg...
Door de radio komt de ontroerde stem van den omroeper en vertelt van de verraderlijke overval, midden in de nacht: Duitsland heeft aan Nederland de oorlog verklaard!

Toen ging een siddering door ons heen.
Een buur, een vriend, straks één van ons of wijzelf...
Dit was oorlog!
Dit was nog maar het begin...

★

De Grebbeberg

De Duitsers rukken op met hun duizenden.
Met hun vliegtuigen.
Met hun vreselijke wapenen.
Ze rukken óp — Limburg door, en Brabant en Gelderland. Het Oosten van ons land hebben zij in handen.
Maar de leeuwenmoed van onze soldaten roept den indringer een halt toe op de Grebbeberg.
Daar, op die smalle weg langs de Rijn, wordt een heldendom getoond, dat zelfs den vijand eerbied afdwingt.
De soldaten weten het: als de Duitser hier dóór komt is ook het Westen van Nederland verloren.
En ze houden hem tégen!

* * *

In grote en angstige spanning zit ons volk te luisteren naar de radioberichten. Uit andere provincies komt slecht nieuws: verliezen en terugtrekken...
De Grebbeberg is onze hoop!
En als op de Pinksterdagen van het jaar 1940 de duizenden van ons volk in de kerken zijn saamgestroomd, dan rijst van alle kansels in Nederland het vurigst gebed op tot den God der legermachten — om behoud, om redding, om hulp!
De Grebbeberg...
Dáár zijn de duizenden gevallen, gesneuveld op het veld van eer, in onwankelbare trouw aan wat recht en heilig is.
Daar is het bloed gevloeid van onze vaders en broeders, doorstoken met het in oneer gedrenkte wapen van een wreden tyran.
Daar, in de nu zo vredige bossen, zijn ze bij elkander gelegd.
Ook de doden van den vijand...

Eén groot kerkhof voor die allen.
 Een blijvend teken zal het zijn voor allen die daarna leven zullen.
 Hier streed een dapper volk — en hield een tienmaal machtiger vijand
 staande!
 De Grebbeberg onze hoop... Totdat...

*

Rotterdam

Totdat...
 Dinsdagmiddag na Pinksteren, 14 Mei 1940.
 De Duitsers, de mond vol van recht en dapperheid en heldendom, zenden
 een afdeling bommenwerpers naar Rotterdam.
 Naar Rotterdam!
 Een dichtbevolkte stad, vèr achter het front.
 Hier ligt geen oorlogsdoel.
 Hier wonen vrouwen en kinderen.
 Hier doen rustige mannen vreedzaam werk.
 En hier, op deze ópen stad, vallen de Duitse bommen...
 Zónder waarschuwing!
 Zónder genade!

Midden in de stad ontploft het moordend tuig.
 Het vergruizelt de huizen en begraaft de mensen onder het vallend puin.
 Het zaait dood, verderf en brand...
 Dikke, zwarte rookwolken stijgen op, verstikken de armen, die vluchten
 willen en niet kunnen. Het snoert de keel van die om hulp willen roepen.
 Het brandt en rookt en sist en kookt en ploft...
 Een duizendvoudig gillen doorscheurt de verpeste lucht, slechts overstemd
 door het uiteenspaten der nog steeds vallende Duitse bommen.

Rotterdam brandt...
 Tienduizenden vluchten, reddend alleen het léven.
 Een groot ziekenhuis brandt...
 Bij de Maasbrug vechten de Mariniers en verwerven onvergankelijke roem.
 De Grote of St. Laurenskerk vat vlam en brandt leeg...

De bommenregen heeft opgehouden en in de Duitse kranten verschijnt
 het bericht dat de *Engelsen* Rotterdam zo zwaar getroffen hebben...
 Dat was nóg maar het begin...

Nacht

Duitse eer...
 In Den Haag wordt een Duits vliegtuig neergeschoten.
 Een generaal, die er in zit, wordt gevangen en gefouilleerd. Hij heeft
 de opdracht bij zich om onze Koningin gevangen te nemen. Zij moet naar
 Berlijn gevoerd worden!
 En diezelfde generaal moet in de parade-uniform, die hij al bij zich heeft,
 Haar taak overnemen!

Een ander vliegtuig beschiet het Paleis.
 Terwijl Haar soldaten vallen in eerlijke strijd, trachten de Duitsers een
 weerloze Vrouw, ver achter het front, verraderlijk te doden...
 Het is onmogelijk voor onze Vorstin langer te blijven.
 Met Haar gehele gezin, Haar Dochter en Kleinkinderen, móét Ze Den
 Haag verlaten.
 Prinses Juliana, met de Prinsesjes Beatrix en Irene, verlaat ons land bij
 IJmuiden en komt behouden in Engeland aan.
 Hare Majesteit de Koningin zelve denkt niet aan heengaan. Wel zal Zij
 Den Haag verlaten. Maar de reis gaat over zee naar Zeeland. Beveiligd
 door zijn brede stromen zal Zeeland voorlopig nog geen oorlogsgebied zijn.
 Het oorlogsschip, dat Haar brengt, wordt echter voor de Scheldemonnd
 gewaarschuwd dat de Duitsers op de hoogte zijn van zijn „kostbare lading”.
 Dán eerst, als er geen plekje voor Haar meer veilig is in Haar eigen land,
 besluit Zij heen te gaan.
 Op Engelse bodem zal Zij, met Haar Regering, de strijd tegen den over-
 weldiger voortzetten...
 Generaal Winkelman, de Opperbevelhebber der Nederlandse strijd-
 krachten, krijgt nu de hoogste macht in handen.

* * *

In éerlijke strijd, ja, dán staat hij zijn man!
 Maar tegen Duitse gruwelen staat ieder rechtschapen mens machteloos!
 De open stad Rotterdam brandt. Andere steden worden door de Duitsers
 bedreigd met dezelfde lot.
 Hare Majesteit, de weerloze Moeder van Haar Volk, verdreven.
Verraad in eigen leger... o, schande!!

Dit alles gaat zijn en onze kracht te boven.
 En Generaal Winkelman capituleert....
 Onze wapens worden neergelegd....
 Onze soldaten keren huiswaarts....
 Een verloren strijd.
 Een verslagen volk.
 Nacht over Nederland,...

★

Witgepleisterde graven

We hebben ons overgeleverd op genade of ongenade.
 Zal Adolf Hitler, de man, die zich aan het hoofd van het Duitse volk had geplaatst, zich houden aan de wetten van menselijkheid en recht?
 Wij vertrouwen op zijn woord, dat zacht en vriendelijk is.
 Hij zendt ons een man, die de titel draagt van Rijkscommissaris, en die ons regeren zal: Seyss Inquart.
 Deze man is Oostenrijker van afkomst. Maar hij heeft zijn vaderland verkocht aan Hitler en zijn volk overgeleverd aan de genade van dezen tyran.
 Wat kunnen wij van zo'n man verwachten?
 De Rijkscommissaris houdt een toespraak tot het Nederlandse volk.
 Daar staat hij....
 In de Ridderzaal, op het Binnenhof te Den Haag.
 Hier was onze Landsvrouwe gewoon te spreken tot Haar volk.
 Hiermee beledigt hij Haar en ons volk.
 Ook al zijn z'n woorden nóg zo vriendelijk, nóg zo zacht.
 Hoor maar!
 O, neen, geen vijanden zijn de Duitsers.
 We zijn immers een broedervolk!
 En weet ge, waarom ze hier zijn gekomen, moordend en brandend?
 Neen?
 Welnu, Seyss Inquart zal het zeggen.
 De Duitsers zijn gekomen om ons te beschermen, óns, Nederlanders!
 Hóórt ge! Beschérmen!
 En men beschermt toch z'n vijand niet, maar alleen z'n vriend.
 Ziet ge: als vrienden kwamen zij dus.
 Tegen wien moeten wij dan beschermd worden? Is er een gevaar soms dat ons bedreigt, of is het een wrede vijand, die ons beloert?

Ook dát kan Seyss Inquart ons vertellen: de Engelsen, die zijn het, die ons bespringen willen.
 De Engelsen, die willen van dit schone land een ruïne maken en van dit nijvere, vreedzame volk, een volk van slaven!
 Maar hij, de Rijkscommissaris, zal zorgen, dat hier geen Engelsman komt en dat wij rustig en stil kunnen leven.
 't Was jammer, dat we dat niet eerder begrepen hadden, zei hij. Want nu is er bloed gevloeid, kostbaar Duits en Hollands bloed.
 En de Nederlandse soldaten hebben wel dapper gestreden, maar tegen de Duitse soldaten zijn zij immers toch niet opgewassen....
 Die zijn onoverwinnelijk!!

* * *

Neen — er zal van dit Germaanse broedervolk geen haar gekrenkt worden!
 Hij zal van ons geen Duitsers maken!
 En hij zal geen Duitse manieren en geen Duitse instellingen over ons brengen!
 Alleen maar: de Nederlanders zijn een overwonnen volk en de oorlog is voor Duitsland nog niet afgelopen.
 Tot zolang zullen wij ons allerlei beperkingen moeten opleggen.

* * *

Zó práátte die man.
 En hoe heeft hij gehandeld?

★

Wolken van donkerheid

De Duitse legers zijn voortgesneld.
 België wordt veroverd.
 Frankrijk geeft de strijd op.
 De Donaulanden en de Balkan worden onderworpen.
 Van de Noordkaap tot de Bosporus wappert de Duitse oorlogsvlag.
 Nu Engeland nog!
 Op de Duitse legerwagens staat gekalkt: wij gaan naar Engeland.
 Het onoverwinnelijk leger maakt zich klaar voor de sprong over de zee.
 Schepen worden geroofd en omgebouwd tot landingsvaartuigen.

Vliegruigaanval

Rotterdam brandt

Europa houdt de adem in...
 Zware bommenwerpers zijn begonnen het Engelse volk murw te maken.
 Bommen regenen neer en doen hun verwoestend werk.
 Maar de grote sprong wordt niet gedaan...

* * *

Ineens, zomer 1941, keert zich alle aandacht naar het Oosten.
 Duitsland heeft Rusland de oorlog verklaard!
 Sinds Polen in 1939 broederlijk werd verdeeld onder de „vrienden”
 Duitsland en Rusland, zijn die twee burenen geworden.
 Nu, plotseling, is het uit met de vriendschap.
 En zoals een jaar tevoren West-Europa ten prooi viel aan de bloederige
 vangarmen van het roofdier, zo wordt nu Oost-Europa onder zijn voet
 vertreden.
 Het onoverwinlijke leger dringt door tot diep in het hart van Rusland.
 Steviger dan ooit houdt Hitler de volken in stalen greep omvat.
 Ontzet staart de wereld naar het succes van dien schreeuwenden tyran.
 Zwart valt de nacht over Europa...

★

Indië

Ver in het Oosten ligt Japan, een vriend van Duitsland.
 Zoals Duitsland Europa beheerst, zo wil Japan heersen over Azië.
 Zoals Italië droomt van een groot rijk om de Middellandse Zee, zo droomt
 Japan van zijn macht over al de zeeën en landen van Azië.
 En met een verraderlijke oorlogskreet stort de Japanner zich op de eilanden
 in de Stille Oceaan en verder, in de Indische wateren.
 Als een lawine, onweerstaanbaar en roekeloos, rolt de machtige Japanse
 oorlogsmachine voort.
 Over land, over zee, door de lucht.
 Onze vloot, onze vastberaden marine, vecht op leven en dood.
 Maar de Japanners, met een grote overmacht aan schepen en mensen,
 bezetten het ene eiland na het andere.
 Onze admiraal verzamelt zijn schepen voor een laatste slag.
 Daar, in de Java-zee, wachten ze den vijand op!
 Hij nadert snel.
 Onze admiraal seint aan zijn mannen: „Ik val aan. Volgt mij!” En onver-
 schrokken vallen zij aan...

Wij verliezen de ongelijke strijd.
 En ons schone Indië valt den gelen indringer in handen.
 De Japanner heeft gewonnen.
 En onder de kreet: Azië voor de Aziaten neemt hij bezit van zijn buit.
 Den Gouverneur-Generaal, al de Nederlanders in Indië, neemt hij ge-
 vangen en sluit hen op in concentratie-kampen.
 Wat moet het einde zijn van deze mensen, in het moordend klimaat en
 onder een wreden rover?...
 Arme Indische volken — tot slaaf gemaakt door brutale geweldenaars.
 Als het jaar 1943 aanbreekt, is Japan heerser over de wijde wateren en
 de schone eilandentrijken van Azië.
 Nacht — ook over Azië.

★

Slaaf in eigen land

Als de wind over het land vlaagt, buigt zich de bloemstengel.
 Hij lûdigt. Soms knakt hij en versterft.
 Maar, als hij buigt, récht hij zich weer. En is stérker geworden.
 Een nieuwe, krachtiger vlaag is nodig om hem wéér te buigen.
 Totdat tenslotte de knoppen barsten en een fiere kroon de stengel siert.
 Zó, zo gaat het met het Nederlandse volk.
 Zware stormen gieren over ons.
 Wij buigen — buigen tot de grond...
 Hevige onweders ontladen zich.
 Wij sidderen — sidderen als verlamd...
 Maar wij vallen niet!
 God zij gedankt!

* * *

Woest en fel slaat de gepantserde vuist van den wreden Duitser gapende
 wonden in ons volk.
 Ons volk bloedt...
 Bloedt uit duizend wonden...
 Maar een volk, dat lijdt, bidt.

* * *

O neen, als de vijand ons koper en nikkel en tin opeist, lijden we nog niet.
 Velen verstoppden het. Ontstellend veel Nederlanders brengen hun sieraad
 naar het altaar van den Germaansen oorlogsgod.

O neen, als de vijand onze radiotoestellen eist, onze auto's en onze fietsen rooft, onze dekens en kleren uit de huizen sleept, dan trapt hij ons nóg niet op het hart.

Al schrijnt ons het onrecht, en al gruwen wij van de verachtelijke leugens van den Rijkscommissaris, den mooi-prater uit Den Haag.

Maar elke nieuwe maatregel, elke nieuwe aanranding, maakt ál meer mensen wakker.

Met elke nieuwe diefstal wordt de prikkel tot verzet heviger.
Hoe langer hoe minder Nederlanders geven gehoor aan de ruwe eisen.
En steeds genadelozer wordt de toon van de bedreigingen.
Schoten knallen en warme vaderlanders storten neer.
De concentrati-kampen vullen zich — worden te klein.

Wacht maar, tyran, straks komt ge haast hout tekort, om kampen aan te bouwen.

Wacht maar. Want voor ieder dien ge grijpt en knevelt en doodt, rijzen tien anderen op, vuriger nóg.

Wacht maar, wij leren van u de listen en de knepen.

List tegenover list, bedrog tegenover bedrog....

Gij méét uw wapens.

Wij zónder.

Maar óns wapen is ons geloof in een rechtvaardige zaak en óns zwaard is ons onwankelbaar vertrouwen in de overwinning.

★

De Joden

Hitler haat de Joden.

Nog vóór hij oorlog voerde, had hij de Joden uit Duitsland verdreven.

Ook in ons land waren duizenden vluchtelingen van het Oude Volk geherbergd. Duizenden waren over zee, naar verre landen gereisd. Duizenden waren in de klauwen van den Duitsen beul gevallen en vermoord.

Nu is de Duitser ook bij ons de baas.

En zijn vnzige vingers omgrijpen als een vampier den Jood.

Listig en gemeen gaat de Rijkscommissaris, de mooi-prater, zijn vuile werk doen.

Protesten baten niet.

Dominees en priesters, die hun stem verheffen tegen dit goddeloos bedrijf, worden gevangen genomen en als een gevaarlijk dier achter tralies en prikkeldraad van een kamp gezet.

Langzaam dringt het tot ons volk door, wat er gaande is.

Tot ons volk, dat sinds eeuwen een roem heeft in de wereld van herbergzaamheid en geloofsvrijheid.

Tot ons volk, dat eeuwen lang reeds, gewend is te regeren over blank en bruin en geel en zwart, over heidenen en mohammedanen, over mensen van de meest verschillende stammen en talen en godsdiensten.

Ons volk kent geen Joden-verachting en ook geen verheerlijking van ander bloed en ras.

En nu eerst wordt de geest van verzet goed wakker.

Wat eerst nog sluimerde, omdat we nog geen „last" hadden, wordt nu wakker.

Want nu wordt geraakt aan een van de diepste dingen van ons hart.

Het christelijk geweten én een oud-vaderlandse deugd worden aangerand door een man, die zulke mooie woorden gesproken had in Den Haag....

Een onderwijzer, die in zijn klas bidt: „O God, hélp dat arme Joodse volk", wordt uit de school gebannen.

* * *

En de Joden wórdén geholpen!

De herbergzaamheid bloeit open als een jonge bloem.

In het donker worden stil Joodse burgers naar andere huizen geleid, waar niemand hen ooit zoeken zal.

Joodse kindertjes worden veilig geborgen in gezinnen waar geen Duitser hen verwacht.

En als de Duitse spionnen hen willen halen uit hun vroegere woningen, wacht de beul tevergeefs op zijn slachtoffers: de vogels zijn gevlogen!

Liefdevol en mild worden ze verzorgd.

De mociten en de zorgen, die ons volk te dragen heeft, worden niet geteld. Het schrale brood wordt broederlijk gedeeld met de verschoppelingen.

De woedende Duitser, die zijn weerloze prooi toch ziet ontglippen, zint op wraak.

Het hoog bevel tot moord en doodslag, voortgekomen uit de ziekelijke haat van Adolf Hitler, móét worden uitgevoerd.

Een beloning wordt gegeven aan hem, die de schuilplaats van een Jood aanwijst. En er zijn *Nederlanders*, die dit bloedgeld willen verdienen!

In Amsterdam, waar de meeste Joden wonen, worden Joden-jachten gehouden. Als opgejaagd wild worden ze saamgedreven en in veewagens weggevoerd. Lange, lange treinen vol....

De dood tegemoet...
 Joodse vrouwen en kinderen worden mishandeld, geslagen en getrapt,
 met geweerkolven de beestenwagens ingestompt...
 Een Nederlandse machinist en een Nederlandse conducteur verzorgen
 het transport...
 Helaas, nóg is het verzet tegen den overweldiger niet algemeen.
 Maar het groeit...
 En wat langzaam groeit, wordt sterk!

★

Onderduikers

Toen wij de oorlog verloren, mochten onze soldaten naar huis.
 Nu, na drie jaar, verschijnt in de kranten een mededeling dat onze vroegere
 officieren zich moeten aanmelden te Amersfoort. Reiskosten ze klas zullen
 worden vergoed.
 Ze gaan, argeloos.
 De list gelukt!
 In één slag valt de leugenaar een groot deel van onze beste mannen.
 Ze worden in Duitsland in een kamp gebracht.
 Enkelen slechts hadden de val gezien en waren er niet ingelopen. Nu
 zijn ze thuis niet veilig meer. Zwerfers worden ze, verdreven van huis
 en vrouw en kinderen.
 Dan komt het bevel tot alle soldaten: melden te Amersfoort!
 De mannen, die al weer jaren vreedzaam werkten op hun akkers en be-
 drijven, ze zullen worden weggevoerd door een gril van den Duitsen despoot.
 Nu zal blijken dat Nederland wakker is geworden.
 Tienduizenden en nog eens tienduizenden melden zich niet!
 Spoorloos zijn ze verdwenen...
 Zoals een zwemmer, die van de oever in het water schiet, onderduikt,
 en geen spoor nalat.
 Onderduikers!
 En ergens in Nederland duiken ze weer op.
 Allemaal op een andere plek.
 En allen vinden ze een huis, en eten, en een slaapstee.
 Warme vaderlanders staan klaar, in iedere stad, in elk dorp, om de ver-
 strooiden te helpen.
 Te helpen aan onderdak, aan werk, aan geld.
 Soms ook aan moed — als het zwerven hen zo moeilijk wordt.

En dan grijpt Hitler ons volk naar de keel!
 Mannen heeft hij nodig.
 Zijn fabrieken voor oorlogstuig moeten op volle toeren draaien. Maar hij
 heeft van de arbeiders frontsoldaten gemaakt.
 Dan maar mannen halen uit Frankrijk en België en Nederland.
 Nu gaat het erop... of eronder.
 Honderdduizenden duiken onder.
 Nu is Nederland kláár wakker!

★

List tegenover list

Iedere man, die naar Duitsland gaat, maakt een soldaat vrij voor het
 Duitse leger.
 Iedere man, die in Duitsland werkt, maakt onzen vijand sterker.
 En iedere man, die gaat, verzwakt ons volk.

* * *

Het leger van onderduikers is de 200.000 al voorbij.
 Broederlijk deelt ons volk de steeds schraler wordende rantsoenen met
 de onderduikers.
 Wacht maar, zegt de Rijkscommissaris, ik krijg ze wel: Onderduikers
 géén bonnen!
 Dan komen ze wel te voorschijn!
 De honger is immers een scherp zwaard!
 Nu geeft Nederland een klinkend antwoord.
 Dappere kerels, uit allerlei plaatsen, van allerlei rang en stand, maken
 geheime afspraken...
 Een dominee en een priester, een boer en een schoolmeester, een fabrieks-
 arbeider en een officier zitten ergens, in een schuur of een school, op een
 schuit of in een hooiberg, en smeden een samenzwering...
 En plotseling begint het...
 Overval op een distributie-kantoor!
 Alle bonnen weggehaald — geroofd!
 De onderduikers zijn gered!
 Wacht maar, Duitse beul, Nederland is kláár wakker.
 En alle 240.000 onderduikers hebben elke maand hun rantsoenen gehad!

Als Hitler beveelt dat alle mannen van 17 tot 40 jaar naar Duitsland moeten — dan gaan er enkelen maar !!
Want nu trapt hij ons op het hart !

★

Zwijgen . . . . zwijgen !

In de kerk mag de dominee wel oppassen.
Eén woord tégen den vijand kan hem de vrijheid kosten.
Misschien het leven.
Op school moet de onderwijzer voorzichtig zijn.
Eén woord van bitterheid, één lied van liefde voor ons vorstehuis kan de poort van het concentratiekamp voor hem openen.
En dan, na dierlijke mishandeling, de dood. . . .
De kranten liegen.
De mensen zwijgen.
Hoe wordt ons volk op de hoogte gehouden van al wat de Duitser wil en doet. . . . ?

* * *

Onze Regering in Londen laat dagelijks een stroom van nieuws door de radio op ons aangolven.
Jawel, maar daarnaar te luisteren, is levensgevaarlijk. Het wordt gestraft met wegvoering, gevangenschap, marteling.
Hoe zal ons volk de stem van zijn Koningin en Regering kunnen horen?

* * *

Op een verborgen plek staat een radiotoestel.
Een man luistert en schrijft.
Dan, vlug, naar de schrijfmachine. Snel ratelen de toetsen. Dan naar een andere machine — en een uur later liggen honderden blaadjes, vol met nieuws, voor verspreiding gereed.
Meisjes komen binnen en verbergen de pakjes en fietsen gehaast weg.
En 's avonds zitten de mensen, met gesloten gordijnen, achter de gependelde deur, de radio-mededelingen te lezen.
De blaadjes gaan van hand tot hand.
In enkele uren tijds weet ieder wat hij weten moet.

Laat de krant maar liegen ! Wij weten nu de waarheid !
We worden ingelicht over de gemene bedoelingen van den vijand.
We worden gewaarschuwd tegen zijn boze aanslagen.
We worden gesterkt in de nood door een woord van hoop en vertrouwen.
Onze Koningin schroomt niet om voor het oor van heel de wereld te getuigen van Haar geloof in den God des Hemels, Die uitkomst geven zal !
En duizenden grijpen moed.
Alleen maar: zwijgen. . . . zwijgen. . . . !

★

Bloed en gewezen

De verraders. . . .
O nee, de Duitser, die onze taal niet verstaat en ons volk niet begrijpt, voelt zich niet veilig hier.
Hij weet, dat er, in diep geheim, een groot en sterk verzet gaande is. En dat zal hij stukslaan. Hij zal. . . .
En nu vindt hij trouwe helpers: verraders.
„Nederlanders”, die aan Hitler een eed van trouw hebben gezworen !
Zij kennen de taal en het volk.
Zij weten de weg in onze volksbuurten en in onze dorpen.
Zij fluisteren den vijand in wie hij hebben moet.
Zij verraden de onderduikers en de Joden.
Zij speuren naar de geheime kranten en ontdekken de bron.
En de vijand beloont hen vorstelijk. Geld krijgen ze, en mooie baantjes en extra eten en meer brandstof.
Bloedgeld !
Duizenden en duizenden worden door het vuile, vieze verraad gevangen, gemarteld, vermoord.
Mannen en vrouwen, meisjes en jongens, offeren hun goed en. . . . hun bloed.
Het geschrei uit de moordkampen, het gebed uit de eenzaamheid der gevangenis-cellen, het bloed der martelaren voor onze heilige zaak, roept tot de hemel. . . .
Hooft God niet meer ?
Ziet Hij niet de dodelijke ellende van dit arme volk ?
Hooft Hij niet het angstgeschrei van dit geplaagde land ?
Moet ons volk verbloeden tot stervens toe ?

Vertrek van de Koningin naar Engeland

Illegaal werk

Nu is het water tot aan de lippen gestegen.
 Nu is de nood op 't hoogst.
 En nu komen Gods antwoorden op onze bange vragen.
 Ons bidden en ons klagen en ons lijden — het is geklommen tot de hemel.
 Door het zwart van de nacht boort een licht. . . . .
 Vlucht, Duitser, voor de donder van Gods toorn!

★

Licht in de verte

Het onoverwinnlijk leger lijdt een nederlaag. Dwars door Rusland heen,
 heeft het de Wolga bereikt, de stad Stalingrad.
 En hier keert de kans.
 De Duitsers verliezen de slag!
 Stille blijdschap spreekt uit de blikken der mensen. We fluisteren het
 elkander in het oor: „Het gaat goed!”

* * *

In de barre zandwoestijnen van Noord-Afrika woedt een felle strijd.
 Op z'n onverwachtst is een ontzaglijke vloot verschenen voor die verre
 kusten. En duizenden soldaten van onze bondgenoten, Engelsen en Ameri-
 kanen, met hun tanks en kanonnen en vliegtuigen, hebben de strijd aange-
 bonden tegen de Italianen en de te hulp gesnelde Duitsers.
 De Duitsers en de Italianen verliezen de slag.
 En weer fluisteren wij: het gaat goed.

* * *

Nacht op nacht, en dag op dag gaan drommen vliegtuigen over onze
 hoofden, van Engeland naar Duitsland.
 Steeds groter worden de groepen, steeds zwaarder de bommen.
 En het Duitse volk begint nu zelf te ondervinden wat oorlog is.
 Een vreselijke lucht oorlog is in volle gang.
 Op zee is Duitsland verslagen de lucht oorlog gaat het ook verliezen.
 En ondanks eigen leed, groeit er blijdschap in onze harten.
 Het gaat immers om onze vrijheid!

De Engelsen en Amerikanen springen in Italië aan land.
 Wij hebben moeite om onze vreugde niet uit te roepen op de straten.
 Nu gaat het komen!
 Ne zijn de bevrijders op Europa's vasteland!
 En vanuit het Oosten dringen de Russen op, onweerstaanbaar.
 Kaarten en atlanten en geheime kranten bedekken 's avonds de tafel
 in onze huizen.
 Het gaat goed!

* * *

En dan — 6 Juni 1944!
 Een ontzaglijke vloot nadert Frankrijk.
 De „invasie”.
 Grote blijdschap allerwegen!
 Maar we zwijgen — want de Duitser loert feller dan ooit op een prooi.

★

Uitgestelde hoop

Engelsen, Amerikanen, Canadezen, Zuid-Afrikanen, Australiërs, Fransen,
 Belgen, en ook Nederlanders rukken op van de Franse kust.
 Ze verdrijven de Duitsers uit Frankrijk, uit België, uit Zuid-Nederland.
 Aan de zuidelijke oever van onze grote rivieren houden de zegevierende
 legers halt.
 De Duitsers houden het Westen, Oosten en Noorden in nog krampachtiger
 greep!
 Wij zijn gerust en vertrouwen op de geweldige kracht van de legers onzer
 bondgenoten!
 Maar we zullen nog een harde les moeten leren!
 Niet op de tanks en de vliegtuigen, niet op de kanonnen en het groot
 getal der mannen mag onze hoop zijn. Maar op God alleen!
 De zomer en de herfst zijn voorbij. De winter nadert. . . .
 Op bevel van onze Regering hebben alle spoorwegmannen gestaakt en
 zijn ondergedoken.
 Geen trein rijdt er meer, of hij wordt beschoten door een vliegtuig.
 Geen boot vaart er meer, of hij is een prooi vanuit de lucht.
 Langzaam kruipt ons de ellende naar de keel.
 Geen vervoer betekent: geen eten in de steden.

Slag in de Java-Zee

De hongertochten

En geen kolen voor de kachel.
 En geen brandstof voor de fabrieken van gas, electriciteit en waterleiding.
 Deze winter wordt verschrikkelijk: koude en honger!
 Geen licht en geen water...

Mensen uit de steden gaan naar de dorpen om eten. Onderweg loert de Duitser op hun fietsen en op hun vrijheid. Wie tijd heeft om langs de weg te wandelen, heeft zeker tijd om te werken in Duitsland.

Dan blijven de mannen thuis en de vrouwen gaan — en de kinderen. Bij honderdtallen zwerven ze langs de landwegen, dagen ver van huis, op blote voeten soms, in gescheurde kleren. Slappend in stallen en schuren en levend van armzalige restjes uit gaarkeukens of van rauwe wortelen.

Honderden sterven er in deze vreselijke winter — van honger, van kou, van gebrek...

Maar de hoop blijft!
 De Russen dringen naar het hart van Duitsland...
 De bondgenoten hier stoten door over de Rijn...
 En eindelijk, 5 Mei 1945, is Duitsland totaal verslagen.

★

Vrede

Duitsland capituleert!
 We staren elkander aan — we vatten het niet.
 In April hadden de Canadezen het Oosten en Noorden van ons land reeds aan den vijand ontrukkt.

Het Westen leek onneembaar. In gruwelijke verwoestingswoede heeft de Duitser onze polders en vruchtbare landen onder water gezet. Dit lage land met zijn slappe grond kan geen tanks en kanonnen dragen.

Hier zal de vijand stand houden!
 Maar Duitsland zelf bezwijkt — en wij worden vrij.
 De strik, die ons vijf lange, bange jaren heeft omstrengeld, tot worgens toe, is gebroken.

We begrijpen het niet, nóg niet!
 Maar dan — als het 't nog sidderende hart eenmaal heeft doordrongen — dan barst de vreugde los.

Tomeloze vreugde!
 Dankbaarheid doortrilt ons.
 Dank aan de bondgenoten, de bevrijders.
 Dank, bovenal aan God.

Onze Regering keert terug.
 Onze zo zeer geliefde Koningin, onze Prinses en onze Prins.
 Hun ballingschap is ten einde.
 En door een verhongerd, uitgemergeld en verarmd volk worden zij in uitgelaten blijheid verwelkomd.

* * *

De bondgenoten brengen de vrede en zorgen voor het allernodigste voedsel. Aan niets bestaat zó dringend behoefte als aan eten!
 Uit vliegtuigen valt het omlaag, met auto's en schepen voeren ze het aan.
 Wij zijn gered!

* * *

Een grote taak wacht nog: Indië!
 Dat tempert de vreugde.
 Japan ligt ver — en is sterk. Maar het recht zal zegevieren, ook dáár!

★

Het einde . . . .

Nederland viert zijn vrijheid.
 Maar ons Indië kromt zich nog in een keten van geweld en strekt de geboeide handen in wanhoop om hulp.

De wereld maakt zich op tot de eindstrijd tegen den gelen tyran in het Verre Oosten.

In ons land weerklinkt de kreet: Indië moet vrij!
 En duizenden jonge kerels stromen toe en trappelen van ongeduld om den Japanner te verdrijven van de eilanden van ons schoon Insulinde.

Amerika en Engeland hebben in Europa de handen vrij en beloven elkander trouw tot ook deze laatste slag gewonnen zal zijn.
 Rusland zwijgt...

Langzaam winnen de bondgenoten het vroeger verloren terrein terug. Eiland na eiland in de eindeloze Stille Oceaan wordt in moeilijke strijd herwonnen.

Machtige vloten dringen de Japanners in een steeds kleinere kring terug.

Dan stijgen, vanaf de schepen, vliegtuigen op en bombarderen met wreed geweld het Japanse moederland zelf.

Dáár, in het hárnt, moet de pijl den vijand boren.

De grote staatslieden der wereld zeggen, dat het nog maanden kan duren voor Japan verslagen zal zijn. Het taaie, gele volk zal zich niet gemakkelijk gewonnen geven.

* * *

Twee verrassingen, bijna tegelijkertijd, brengen de wereld in de grootste spanning.

Rusland verklaart Japan de oorlog!

Amerikaanse vliegers vervoeren één kleine, lichte bom en laten die op een Japanse stad vallen. De uitwerking is vreselijk...

In diep geheim hebben geleerden dit wapen gesmeed: de atoombom!

Eén atoombom — een stad van 300.000 mensen is bijna weggevaagd.

Amerika laat weten dat het nog meer van zulke wapens gebruiken zal.

Tenzij Japan de strijd opgeeft.

Nog één valt er...

En dan is het einde: Japan capituleert!

14 Augustus 1945.

Gode lof — de benauwing der bange jaren is nu volkomen voorbij.

Dan is het vrede — ook voor Indië.

Dan breekt de jubel los. De wereld juicht.

Ook Nederland viert zijn feest op de puinhopen van zijn welvaart — een lied uit volle borst!

En deze vrijheidszang wordt gezongen met de adem van een nieuw-geboren volk.

Wij treden aan...

De toekomst wacht en wenkt!

★

Zij zullen het niet hebben

Wijze bekend

In 't geheim gedrukt en verspreid in Mei 1941, na één jaar Duitse onderdrukking

Zij zullen het niet hebben
ons oude Nederland.
Het blijft, al is 't verslagen,
geborgen in Gods hand.
Zij zullen het niet hebben
de machten van den tijd,
al is ons goede Holland
zijn recht en vrijheid kwijt.

Zij zullen ons niet hebben,
al worden wij geknecht.
Wij blijven toch getuigen
voor vrijheid en voor recht.
Geen antisemitisme
wordt hier geaccepteerd.
al wordt het door Seyss Inquart
bij ons geïmporteerd.

Zij zullen het niet hebben
ons oude Nederland,
al hebben zij misdadig
heel Rotterdam verbrand.
Al hebben zij in Zeeland
de lange Jan vernield,
nooit wordt ons oude Neerland
door Hitlers geest bezielde.

Met al haar schoone woorden,
met al haar stom Hou-zee,
zij zal ons toch niet hebben,
de valsche N.S.B.
Al tracht zij ons te winnen
voor Hitlers volk en staar,
het zal haar niet gelukken:
wij kennen haar verraad.

De Duitschers hebben Holland
door overmacht geveld
en trachten het te knechten
met leugen en geweld.
Zij zullen het niet winnen
voor Hitlers Derde Rijk.
Wij houden onze liefde
voor 't eigen Koninkrijk.

Zij zullen ons niet hebben
zoo lang Oranje leeft,
zoo lang aan Wilhelmina
een volk zijn liefde geeft.
Zoo lang de jeugd blijft zingen
het oude Oranjelied,
zoo lang krijgt Adolf Hitler
ons oude Holland niet.

Walcheren

De terugkeer der Prinsesjes

Bij een foto van Prinses Beatrix

met het randschrift: „Ik kom heusch terug, hoor!”

(Gedurende den oorlog vanuit Canada in Holland binnengesmokkeld.)

Geliefd en lief prinsesje!
Wat kijk je zonnig, blij.
Je lach, ja, heel je leven,
Vervult met blijdschap mij.

Denk jij soms aan ons Neerland,
Waar ook jouw wiegje stond,
En ieder in den lande,
Steeds vrijheid, vrede vond?

„k Kom heusch terug, hoor!” staat er
Om jouw portretje heen.
Naar jou, ons lief prinsesje
Gaan onz'gedachten heen.

't Vertrouwen, dat je weerkeert,
In 't dierbaar Vaderland,
Hield in de zwaarste tijden
Ons land en volk in stand.

Bij een foto van Prinses Irene en Prinses Beatrix

(In den oorlog uit Canada in Holland binnengesmokkeld)

Prinsesje Irene, wat word je al groot!
Wat is het toch lang reeds geleden,
Dat wij je, hier, zelve hebben gezien
Helaas! het kan niet in 't heden.

Dat onlangs je Vader je even bezocht,
Veel foto's toen ook heeft genomen,
Dat juichte een ieder hier hartelijk toe,
Ze zijn ook goed overgekomen.

Je speelt hier zoo rustig met blokken en zoo
En Beatrix wil je graag helpen.
Wat zal, als je keert, Prinsesseke kind,
De vreugd ons dan overstelpen.

Heel Nederland tooit zich met rood-wit-en-blauw
Elk zal met Oranje zich sieren!
Wij zullen met heel ons Koninklijk Huis
Spontaan het oranjeveest vieren!